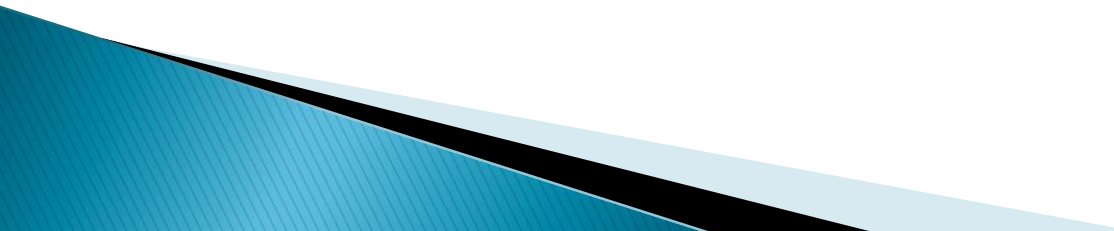

Мал аж ахуйн салбарыг уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицуулах технологи

Н.Тогтохбаяр, П.Гомболүүдэв,
Л.Нацагдорж, Б.Эрдэнэцэцэг

Агуулга

- ▶ Тулгарах саад бэрхшээл
  - ▶ Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ
  - ▶ Төслийн саналууд
-

Мал аж ахуйн салбарыг уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицуулахаар сонгосон технологиуд

№	Технологи (цогц байдлаар)	Дэд технологиуд
1	Уур амьсгалын урт хугацааны прогноз, эртнээс сэрэмжлүүлэх систем	<ul style="list-style-type: none"> • Урт хугацааны прогноз • Ган зудын үнэлгээ, прогноз • Эртнээс сэрэмжлүүлэх систем
2	Малын чанарыг сайжруулах	<ul style="list-style-type: none"> • Малын эрүүл мэнд • Мал үржлийн ажил • Тэжээллэг арчилгаа, маллагааны технологи
3	Бэлчээрийн тогтвортой менежмент	<ul style="list-style-type: none"> • Бэлчээрийн мониторинг, үнэлгээ • Бэлчээр болон бусад нөөцийн зохистой ашиглалт • Доройтсон бэлчээрийг сэргээх

I. Уур амьсгалын урт хугацааны прогноз, эртнээс сэрэмжлүүлэх систем

I. Тулгарч буй саад бэрхшээл

▶ *Санхүүгийн:*

- Эртнээс сэрэмжлүүлэх систем түүн дотроо урьчилан мэдээлэх чадавхийг сайжруулах санхүүгийн эх үүсвэр хангалттай бус.
- Судалгаа шинжилгээний ажилд зориулсан санхүүжилт хүрэлцээгүй.

• *Байгууллага, бүтцийн чадавхи, уялдаа холбоо*

- Оролцогч байгууллага нэгжүүдийн уялдаа холбоо хангалтгүй
- Улирлын болон урт хугацааны цаг агаарыг урьдчилан мэдээлэх таарц сайнгүй.
- Оролцогч талууд болон олон нийтийг хамарсан гамшгийн дараахь үнэлгээ хийх систем сул.
- Гамшгийн үеийн холбоо мэдээллийн систем хангалттай бус.

• *Хүний нөөц, ур чадвар, мэдлэг мэдээлэл:*

- Оролцогч байгууллага мэргэжилтнүүд болон олон нийтийн мэдлэг чадавхи дутмаг.
- Сургалт сурталчилгаа тогтмолжоогүй.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх байгууллага	Хугацаа (урт 10-20, дунд-6-10, богино- 5 жил)	Шаардагдах хөрөнгө санхүү	Шалгуур үзүүлэлт, эрсдэл
Улсын төсөвт тусгах болон бусад санхүүгийн эх үүсвэрийг олж тогтоох	Засгийн газар, бусад хандивлагчид	дунд	Одоогийн төсвөөс гадна нэмэлт 500 мян орчим ам долларын нэмэлт санхүүжилт шаардагдана.	.Эрсдэлийн үнэлгээ, мониторинг, урьдчилан мэдээлэх чадавхийн үзүүлэлт
Урьдчилан мэдээлэх арга зүйг боловсронгуй болгох судалгааг дэмжих, шаардагдах тоног төхөөрөмжөөр хангах	Засгийн газар, бусад хандивлагчид	Богино	Супер компьютерын өргөтгөлийн санхүүжилт 600 мян. ам доллар	Судалгааны тоноглогдсон лаборатори, Улирлын мэдээний орон зайн нарийвчлал сайжирсан байх
Системтэй сургалт хийх		Дунд	Жилд 30 сая ₮	Сургалтын тоо
Оролцогч талуудын уялдаа холбоог сайжруулах		Богино		Хамтын гэрээний биелэлт, Салбар дундын зохицуулалтын журам
Олон нийгэмд зориулсан сурталчилгааг тогтооход хийх,		урт		Сурталчилгааны тоо, Вэб хуудасд үндэслэсэн шуурхай ажиллагааны систем

I. Уур амьсгалын урт хугацааны прогноз, эртнээс сэрэмжлүүлэх систем судалгааны төсөл

Хугацаа: 3 жил

Нийт төсөв: 1 сая US\$

Гол зорилго: Улирлын цаг агаарыг урьдчилан мэдээлэх чадавхийг сайжруулах замаар мал аж ахуйн эрсдэлийг эртнээс сэрэмжлүүлэх системийг бэхжүүлэх

Зорилго	Үйл ажиллагаа	Хугацаа
Олон загвар дээр суурилсан урьдчилан мэдээлэх системийг боловсруулж нэвтрүүлэх	<ul style="list-style-type: none"> -Одоо хэрэглэгдэж буй загвар, арга туршлагауудыг судлах, Монгол орны нөхцөлд хэрэглэх хувилбарыг судалж тогтоох -Мэргэжилтнүүдийг сургаж чадавхжуулах -Ган зудын судалгаа үнэлгээг нарийвчлан хийх -Шаардагдах тоног төхөөрөмжөөр хангах -Загварыг турших, зүгшрүүлэх, статистик аргачлалыг сайжруулах 	2 жил;
Ган зудыг урьдчилан мэдээлэх туршилт хийх	<ul style="list-style-type: none"> -Урьдчилан мэдээлэх аргыг турших, таарцыг сайжруулах -Газрын болон хиймэл дагуулын мэдээтэй харьцуулан сайжруулах -Туршилтын үр дүнг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх заавар, арга зүйг боловсруулах 	2 жил
ХАА-н мэргэжилтнүүд болон малчдыг чадавхийг сайжруулах	<ul style="list-style-type: none"> -Сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах -Сургалт явуулах -дотоод туршлагын туршлага солилцох 	1 жил

II. Малын чанарыг сайжруулах

Тулгарч буй саад бэрхшээл 1

▶ *Санхүүгийн:*

- ❑ Малын чанар сайжруулах, мал бүртгэлжүүлэх, цөм сүргийн малд явуулах үржлийн ажилтай холбогдсон зардлууд жил бүрийн улсын төсөвт хангалттай хэмжээтэй тусгагддаггүй
- ❑ Импортын техник хэрэгсэл, малын хөлдөөсөн үр, малын эм вакцины үнэ өндөр.

• *Хүний нөөц, ур чадвар, мэдлэг мэдээлэл:*

- ❑ Мал зүйч, биотехнологич, зохиомол хээлтүүлгийн техникч, малын эмч зэрэг мал аж ахуйн мэргэжилтний хүрэлцээ муу, мэдлэг чадвар дутмаг
- ❑ Малын өвчин тэдгээрийг таних, тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх талаар малчдын мэдлэг, мэдээлэл сул
- ❑ Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгийн материаллаг бааз, чадавхи хангалтгүйгээс өвчинг цаг тухайд үү оношлох, эмчлэх боломжгүй

Тулгарч буй саад бэрхшээл 2

▶ *Зах зээлтэй холбоотой сул талууд:*

- Хээлтүүлэгч малын чанар хангалтгүй, хүрэлцээ муу
- Зохиомол хээлтүүлгийн пункт, лабораторийн багаж хэрэгслийн хангамж муу
- Импортоор оруулж буй мал, үр, хөврөл үр, эм вакцины чанар шаардлага төдийлөн хангадаггүй
- Бүтээгдэхүүнийг зах зээлд борлуулах нэгдсэн тогтолцоо сүлжээ бүрэлдээгүй

▶ *Байгууллагын бүтэц, чадавхи, ажлын уялдаа*

- Төрийн байгууллагуудын уялдаа ялангуяа орон нутагт, сумын түвшинд муу байна.
- Төр, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагууд, гадаад дотоодын төслүүдийн үйл ажиллагаа холбогдож чадахгүй байна
- Малыг халдварт өвчний тандалт судалгаа хангалтгүй

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ 1

Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх Байгууллага	Хугацаа (урт 10-20, дунд-6-10, богино- 5 жил)	Шаардагдах хөрөнгө санхүү	Шалгуур үзүүлэлт, эрсдэл
Малын эрүүл мэнд, чанарыг сайжруулах үйл ажиллагааны санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх	Засгийн газар	урт	Улсын төсвөөс 50 орчим тэрбум ₮, хувийн хэвшлээс 30 орчим тэрбум ₮ шаардагдана.	Санхүүжилтийн хэмжээ
Мал эмнэлэг, үржлийн тоног төхөөрөмж, эм вакцин, хөлдөөсөн үр, хөврөл үрийг гааль, НӨАТ-аас чөлөөлөх	Засгийн газар	урт		Улсад орох татварын орлого буурна.
Импортлогчид, дотоодын үйлдвэрлэгчид, үйлчилгээ үзүүлэгчдэд урт хугацааны хүү багатай зээл олгох	Банк болон санхүүгийн байгууллагууд Засгийн газар	урт	Дотоодын үйлдвэрлэлийг сэргээхэд 150 тэрбум ₮-ийн эргэлтийн хөрөнгө шаардагдана.	Малын эм вакцинû дотоодын үйлдвэрлэл өснө
Арвин ашиг үнэм бүхий хязгаарлагдмал тооны малтай малчдыг урамшуулдаг боллого		урт	Жилд 10 орчим тэрбум ₮-ийн эх үүсвэр шаардагдана.	Хяналт үнэлгээний механизм шаардагдана.

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ 2

Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх байгууллага	Хугацаа	Шаардагдах хөрөнгө санхүү	Шалгуур үзүүлэлт, эрсдэл
Мал аж ахуйн мэргэжилтнүүдийг сургалтанд хамруулах , чадваржуулах	Сургалтын байгууллага, ТББ	Богино	Жилд 50 сая ₮ шаардагдана. Улсын төсөв болон олон улсын донор байгууллагаас гаргах боломжтой.	Сургалтанд хамрагдсан мэргэжилтнүүдийн тоо
Сумын мал эмнэлэг үржлийн àëáàîý чадавхийг нэмэгдүүлэх (шаардагдах багаж хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, сургалт)	Орон нутгийн засаг захиргаа, Сургалтын байгууллага, ТББ	дунд	Жилд 500 сая орчим ₮ шаардагдана.	Мал эмнэлэг, үржлийн үйлчилгээ малчдад хүртээмжтэй болно.
Малын өвчнийг эмчлэх урьдчилан сэргийлэх, малын чанарыг сайжруулах чиглэлээр судлагаа шинжилгээ, туршилтын ажлыг дэмжих	ЭШ байгууллага, Ёх дээд сургуулиуд	дунд	Жилд 200 сая орчим ₮ шаардагдана.	Малын чанар, ашиг шим 10% нэмэгдэнэ. Малын өвчний тандалт судалгааны мониторингийн систем бий болно.
Байгууллага , малчдын уялдаа холбоог нягтруулах	Холбогдох байгууллагууд	дунд		Зохион байгуулагдсан ажлын тоо, хэмжээ, санхүүжилт
Малчдад сургалт, сурталчилгаа хийх	Орон нутгийн засаг захиргаа, Сургалтын байгууллага,	дунд	Жилд дунджаар 40сая ₮ шаардагдана.	Сургалтанд хамрагдсан малчдын тоо

II. Мал эмнэлэг, үржлийн аёааиу чадавхийг бэхжүүлэх төслийн санал

Хугацаа: 6 жил

Нийт төсөв: 1.6 сая US\$

Гол зорилго: Орон нутгийн мал эмнэлэг, үржлийн албаны сайжруулах замаар малын чанарыг сайжруулах

Зорилго	Гол үйл ажиллагаа	Хугацаа
Орон нутгийн мал аа аобэй мэргэжилтнүүдийг чадваржуулах	<ul style="list-style-type: none"> -Мэргэжилтнүүдийн одоогийн чадавхийг үнэлж тогтоох -Сургалтын хөтөлбөр боловсруулах (урт болон богино хугацааны) -Сургалтыг орон нутагт нь бүсчилж явуулах 	2 жил;
Малын өвчнийг эмчлэх урьдчилан сэргийлэх, малын чанарыг сайжруулах чиглэлээр судлагаа шинжилгээ, туршилтын ажлыг дэмжих	<ul style="list-style-type: none"> -Малын өвчин, түүний тархалтын тандалт судалгаа хийх -Малын чанартай холбогдсон судалгааны ажил -Малын тэжээллэг, арчилгаа маллагааны технологийг сайжруулах судалгаа 	3 жил
Малын өвчнийг эмчлэх урьдчилан сэргийлэх, малын чанарыг сайжруулах туршилт судалгаа хийх	-Судлагааны үр дүнг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх заавар, арга зүйг боловсруулах	2 жил

III. Бэлчээрийн тогтвортой менежмент

Тулгарч буй саад бэрхшээл 1

▶ *Санхүүгийн:*

Бэлчээрийн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлэх санхүүгийн эх үүсвэр дутагдалтай

Бэлчээр ашигласны төлбөр авах эрх зүйн орчин бүрдээгүй

• *Хууль эрх зүйн:*

Бэлчээрийн харилцааг зохицуулах хууль эрх зүйн орчин хангалтгүй

• *Хүний нөөц, ур чадвар, мэдлэг мэдээлэл:*

Бэлчээрийг зохистой ашиглах талаарх малчдын мэдлэг сул

• *Байгууллага, бүтцийн чадавхи, уялдаа холбоо:*

Бэлчээр ашиглалтыг зохицуулах субъект тодорхойгүй.

Төрийн, хувийн, ТББ, малчдын уялдаа холбоо хангалтгүй

Тулгарч буй саад бэрхшээл 2

- ▶ ***Бэлчээр ашиглалттай холбоотой:***
  - Бэлчээрийг дур зоргоор чөлөөтэй ашигладаг
  - Малын тооны өсөлтийг эрхэмлэдэг
  - Уламжлалт болон эрчимжсэн мал аж ахуйн хоорондын зөрчил
- ***Бусад:***
  - Ган зуд, байгалийн гамшигийн давтамж ойртсон
  - Малчдын мал маллагааны уламжлал алдагдсан

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ 1

Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх байгууллага	Хугацаа (урт 10-20, дунд-6-10, богино- 5 жил)	Шаардагдах хөрөнгө санхүү	Шалгуур үзүүлэлт, эрсдэл
Бэлчээрийн тогтвортой менежментийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг улсын төсөвт тусгах	Засгийн газар,	урт		Зардлын тоо хэмжээ, төг
Бэлчээрийн харилцааны эрх зүйн орчныг сайжруулах Бэлчээр ашигласны төлбөрийн механизмыг бий болгох	Засгийн газар, УИХ	богино		Бэлчээрийн тигтвортой менежментийг хэрэгжүүлэх хууль эрх зүйн үндэс бий болно.
Малчид болон малчдын бүлэг хоршоог дэмжин чадваржуулах	Орон нутгийн засаг захиргаа, сургалтын байгууллага, төслүүд, ТББ	дунд	Жилд дунджаар 50 орчим сая ₮ шаардагдана	Чадваржсан малчдын бүлэг хоршооны тоо

Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ 2

Арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх байгууллага	Хугацаа	Шаардагдах хөрөнгө санхүү	Шалгуур үзүүлэлт, эрсдэл
Бэлчээрийн тогтвортой менежментийн чиглэлээр судалгаа шинжилгээ хийдэг төрийн болон ТББ-ийн чадавхийг сайжруулах	Засгийн газар болон бусад эх үүсвэр	Богино	Жилд 140 сая ₮	Байгууллагын тоо
Малчид болон олон нийтэд сургалт, сурталчилгаа хийх	Боловсролын байгууллагууд, ТББ,	Дунд	Жилд 200 сая ₮	Сургалтын тоо Хамрагдсан малчдын тоо

III. Бэлчээрийн тогтвортой менежмент

ТӨСЛИЙН САНАЛ

Хугацаа: 4 жил

Нийт төсөв: 680 мян US\$

Гол зорилго: Бэлчээрийн мониторингийн системийг сайжруулах замаар бэлчээрийн тогтвортой менежментийг турших

Зорилго	Гол үйл ажиллагаа	Хугацаа
Бэлчээрийн мониторингийн системийг сайжруулах	-Бэлчээрийн мониторинг хийх арга зүйг сайжруулах -Орчин үеийн арга хэрэгсэл, програм хангамжийг авах, хэрэглэх, мэдээллийг дамжуулах -Бэлчээрийн урт богино хугацааны мониторинг, ажиглалт судалгаа хийх арга зүйг боловсронгуй болгох, ашиглалтыг сайжруулах	2 жил;
Бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө сумын түвшинд боловсруулах	-Дотоодын болон гадаадын арга зүйг судлах, тогтоох, -Бэлчээр ашиглалтын схем хийх арга зүй боловсруулах -Зааварыг боловсронгуй болгох -Доройтсон бэлчээрийг сэргээх арга замуудыг тодорхойлох -Сургалт зохион байгуулах	2 жил
Бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөө сумын түвшинд турших сайжруулах	-Доройтсон бэлчээрийг сэргээх арга хэмжээг турших -Бэлчээр ашиглалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хэлэлцэх, сайжруулах арга замыг тодорхойлох -улсын хэмжээнд дэлгэрүүлэх зааварчилга, гарын авлага боловсруулах	2 жил

Анхаарал хандуулсанд
талархлаа